

МЕДЖИБІЖ

Летичівський район
Хмельницька область

КЛЮЧОВІ ОБ'ЄКТИ

- 1) Меджибізька фортеця (замок XII-XIX ст.);
- 2) могила Бешта (Ізраеля Бен Ієлезара Баал Шем Това), засновника хасидського руху в юдаїзмі;
- 3) «старий» єврейський цвинтар (XVI-XVIII ст.);
- 4) костел св. Трійці з плебанією.

ОПИС КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Меджибіж у межиріччі Бугу та Бужка королівський географ Станіслав Сарницький порівняв із Месопотамією – перехрестям давнього світу. Це найдревніше місто Поділля (перша згадка в Іпатіївському літописі від 1146 року).

Найбільшими пам'ятками є замок та єврейський некрополь. Замок почався з давньоруського града, був відбудований за часів Великого Князівства Литовського, був частиною «українського щита Європи» Речі Посполитої. Замку властиві архітектурні риси ренесансу, а його палацу – символіка протестантизму, унікальна для католицької Речі Посполитої. Тут перетнулися долі Тадеуша Костюшка й близьких йому видатних людей.

У місті похований засновник хасидизму Бешт: його могила є місцем паломництва хасидів, які також відвідують «дім вчення» та джерело Бешта. Тут відбувалися історії з Гершем Острополером – «Тілем Уленшпігелем єврейського світу».

Український Меджибіж – це і Хмельницький, і Шевченко. А П. Скоропадський писав про місто: «Тут почалася моя суто українська робота, яка довела мене до гетьманства».

ОБ'ЄКТИ СПІЛЬНОЇ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОЇ ТА БАГАТОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Фортеця (замок XII-XIX ст. – періодів Київської Русі, Великого Князівства Литовського, Речі Посполитої).

Єврейський цвинтар: могили Баал Шем Това, Боруха, Авраама Йєгошуа Гешеля (відомий як Огев Ізраель або Аптер Ребе), Герша Острополера; Бейт мідраш Баал Шем Това.

Синагога Апта (Авраама Йєгошуа Гешеля).

Синагога Баха (Йоєля Сіркіса, видатного законовчителя XVI ст.).

Костел св. Трійці з плебанією.

ПОРАДИ ТУРИСТАМ

Державний історико-культурний заповідник «Межибіж»: м. Меджибіж, вул. Замкова, 1. Тел.: +38 (03857) 9-71-23, (096) 632-68-50. E-mail: mezhibozh@gmail.com.
<https://www.facebook.com/Mezhybizh/>

Знайомство з Меджибожем починається з фортеці та її музеїв: історичного, етнографічного, археологічного

експозиції та Музею пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років. Майданчик на Лицарській вежі відкриває краєвид на Меджибіж та його околиці. Навколо фортеці зосереджене туристичне життя Меджибожа. Понад 50 тис. туристів відвідують Меджибізьку фортецю з травня по жовтень, але зробити це можна будь-якої пори року й без вихідних. Найбільш вражаюче відвідування – під час фестивалів, у Ніч музеїв (травень) або в Гарбузову ніч (жовтень).

У заповіднику можна отримати інформацію про інші цікавинки містечка, також контакти гідів «єврейським» чи «польським» Меджибожем.

Єврейський цвинтар та могила Бешта можна відвідати самостійно, однак треба зважати на особливості релігійних правил. Тому краще відвідувати такі сакральні місця з гідом.

Проїзд громадським транспортом від Хмельницького до Меджибожа – 40 хв. від Автостанції № 1. Час подорожі автомобілем із Хмельницького – 30 хв., із Вінниці – 1-1,5 год.

ЩО ПОЧИТАТИ ПРО МІСЦЕВІСТЬ ТА ПАМ'ЯТКИ

Вікіпедія: Меджибіж. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Меджибіж>.

Замки та храми України: Меджибіж.
URL: <https://castles.com.ua/n21n.html>.

Западенко І. Історія нещасливого кохання Тадеуша Костюшка і Теклі Журовської, з життєписом інших учасників події у Меджибожі. URL: <https://www.academia.edu/35932361>.

Западенко І. На шляху до гетьманства. Павло Скоропадський і Меджибіж. URL: <https://www.academia.edu/34597367>.

Меджибіж: невідомі історії (відео).
URL: <https://www.facebook.com/1914557542138789/videos/1569356419867521/>

Тичина А. Поляки, байкери, хасиди.
URL: <https://mezhibozh.com/polyaky-bajkeryi-hasydyi-chem-zanyatsya-v-medzhybozhe-lyudyam-y-boham/>

У Меджибожі пройшла «Епоха Героїв» (відео).
URL: <https://youtu.be/eM7RCx4aTzk>.

МЕДЖИБІЗЬКИЙ ЗАМОК

Пам'ятка архітектури національного значення

Охоронний номер: № 764

Тип об'єкта: Ансамблі

Вид об'єкта: Об'єкт архітектури

Сучасна адреса: 31530, Хмельницька обл., Летичівський р-н, смт Меджибіж, вул. Замкова, 1

Геолокація: 49.436555, 27.412289

Датування об'єкта: XII-XIX ст.

Стан пам'ятки: Хороший стан (часткова реставрація в радянський період та на початку 2000-х років, активна реставрація з 2015-го)

ІСТОРИЯ ОБ'ЄКТА

Уперше Меджибізький замок згадується як руський град 1146 року. Перший кам'яний замок було зведено у XIV ст. (період Великого Князівства Литовського).

Замок у сучасному вигляді побудовано у часи Речі Посполитої (з XVI ст.). Він належав провідним родинам Польщі – Сенявським, а згодом Чарторийським: був осередком їхніх подільських маєтків.

У період Визвольної війни замок двічі (1649 і 1653) захоплював Богдан Хмельницький. У 1672–1699 роках замок перебував під владою Османської імперії. У 1790–1791 роках тут розміщувалася штаб-квартира національного героя Польщі Тадеуша Костюшка.

1917 року в замку розміщувався штаб Павла Скоропадського (створював Перший Український армійський корпус, а 1918-го став останнім гетьманом України).

У радянський час замок використовували для господарських потреб, а з 1950-х він поступово руйнувався. 1963 року замковий комплекс було визнано пам'яткою, тож його епізодично реставрували. Із 2001 року – державний історико-культурний заповідник, активно реставрується з 2015-го.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА ЦІННІСТЬ ПАМ'ЯТКИ

Історичне ядро й культурний шар Меджибожа сягає давніх часів і є археологічною, архітектурною, будівничою спадщиною кількох епох. Зразок мурованої фортифікації Великого Князівства Литовського й Речі Посполитої. У період ренесансу – унікальна архітектура за зразками Словаччини й Сілезії з елементами протестантської символіки. Замок пов'язаний зі знаменитими діячами Речі Посполитої (Сенявські, Чарторийські, Тадеуш Костюшко) й України (Богдан Хмельницький, Павло Скоропадський).

ЯК ОБ'ЄКТ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ СЬОГОДНІ

Державний історико-культурний заповідник. Археологічні та архітектурні дослідження, реставрація. Екскурсії, фестивалі та музейні імпрези. База практики для студентів вишів, для волонтерського руху.

ЯК ВІДВІДАТИ

Відчинено з 9:00 до 18:00 без вихідних (каса). Огляд замку зсередини, оглядовий майданчик на вершині Лицарської вежі. Музейні експозиції: історична, археологічна, етнографічна, художня. Музей пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років.

ПРОЕКТИ ТА ІНІЦІАТИВИ, СПРЯМОВАНІ НА АКТУАЛІЗАЦІЮ ОБ'ЄКТА

Фестиваль середньовічної культури «Епоха героїв».

Дитячий лицарський фестиваль.

Міжнародний волонтерський археологічний табір Medieval bastion.

Ніч музеїв open air у Меджибізькій фортеці.

Гарбузова ніч open air у Меджибізькій фортеці.

Практика студентів Київського національного університету ім.

Тараса Шевченка, Харківського національного університету

будівництва і архітектури, Харківської державної академії

культури, Кам'янець-Подільського національного університету

ім. Івана Огієнка та інших вишів (щорічно, на базі ДІКЗ

«Межибіж»).

Фотопленери Національної спілки фотохудожників.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Западенко І. До реконструкції палацу Сенявських у Меджибожі станом на XVI століття. URL: <https://www.academia.edu/41384478>.

Западенко І. Меджибізька фортеця на поштових картках початку XX століття. URL: <https://www.academia.edu/36781530>.

Западенко І. Меджибізький замок у мемуарах Леонарда Совінського: реалії та міфи XIX століття. URL: <https://www.academia.edu/42009102>.

Западенко І. Палац Сенявських у Меджибожі в контексті польського, словацького, угорського ренесансу. URL: <https://www.academia.edu/38389586>.

Западенко І. Повітове училище в Меджибізькій фортеці (1819–1841): історія, факти, персоналії. URL: <https://www.academia.edu/41591745>.

Меджибізький замок. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Меджибізький_замок.

Погорілець О. Палац замку XVI ст. в смт Меджибіж Летичівського району Хмельницької області. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pohorilets_Oleh/Palats_zamku_KhVI_st_v_smt_Medzhzybzh_Letychivskoho_raionu_Khmelnytskoi_oblasti_Pamiatka_arhitektur.pdf.